

Aceste adevărate doamne ale duhului...

**Maica Benedicta Dumitrescu-Buşulenga ●
Maica Miriam Oprea ● Maica Siluana Vlad ●
Maica Luciana Partenie ● Maica Fotinia ● Maica
Sofia ● Maica Teodora de la Ierusalim ● Maica
Eudoxia Manolache de la Râmeţ ● Maica Iustina
● Maica Gherasima de la Mănăstirea Bistriţa –
Vâlcea ● Maica Marina de la Probotă ● Maicile
vieţuitoare ale Schitului Foltea ● Maica Serafima
● Maica Irina de la Celic Dere**

Cuvânt înainte de
Răzvan Bucuroiu

Credintei
editura

Bucureşti

CUVÂNT ÎNAINTE

Aceste adevărate doamne ale duhului... 5

MAICA BENEDICTA DUMITRESCU-BUȘULENGA

Despre „aroma” Văratecului 7

MAICA MIRIAM OPREA,

STAREȚA MĂNĂSTIRII IZVORUL MUREȘULUI

Despre tinerețea monahismului 17

MAICA SILUANA VLAD

Între durere și dragoste 24

MAICA LUCIANA PARTENIE

Despre Teoctista,

schimnica din Munții Neamțului 49

MAICA LUCIANA PARTENIE

„Fiecare mănăstire are darul ei” 56

MAICA FOTINIA

Un miracol al Sfintei Teodora de la Sihla 64

MAICA MIRIAM OPREA,

STAREȚA MĂNĂSTIRII IZVORUL MUREȘULUI

Cum începi o mănăstire.....74

MAICA SOFIA

Văratecul, citadela monahală

a Neamțului.....83

MAICA SILUANA VLAD

La capătul durerii e Dumnezeu.....90

MAICA TEODORA DE LA IERUSALIM

Hărmălaia din afară, liniștea dinăuntru.....109

MAICA EUDOXIA MANOLACHE DE LA RĂMEȚ

Trăind calvarul roșu.....116

MAICA IUSTINA

Mănăstirea „dintre lumi”.....135

MAICA GHERASIMA

DE LA MĂNĂSTIREA BISTRIȚA – VÂLCEA

*„Când se răcește dragostea,
se înmulțește ura”* 149

MAICA MARINA DE LA PROBOTA

Stareța orfanilor 156

MAICA SILUANA VLAD

În căutarea aproapelui pierdut.....161

MAICILE VIEȚUITOARE ALE SCHITULUI FOLTEA

*„În sihăstrie nu există dreptate,
ci doar sinceritate”* 186

MAICA SILUANA VLAD

*„Cauza durerii omului
este chiar iubirea lui Dumnezeu”* 202

MAICA SERAFIMA

„Asta e mănăstirea părintelui Arsenie!” 231

MAICA IRINA DE LA CELIC DERE

*„Viețuitoarele de oțel”
din nordul Dobrogei*.....248

Despre „aroma” Văratecului

Maica Benedicta ne privește dincolo de zăriștea acestei lumi. Cu ceva timp înainte de trecerea dânsei la cele veșnice, am stat de vorbă pe prispa casei de la Văratec, acolo unde și-a desăvârșit viața, intrând în cinul monahal. Cum spusele măicuței nu și-au diminuat puterea peste timp, ci au căpătat, asemenea oricărui lucru zămislit la flacăra Duhului, un parfum care le sporește frumusețea, ne-am hotărât să vi le oferim în cele ce urmează.

Eram foarte prietenă cu Valeria Sadoveanu, soția maestrului. Și după ce maestrul a murit și casa lor de la Vânători a devenit casa memorială de la Neamț, ea și-a ales reședință de vară această casă. O cunoștea pe maica Benedicta și s-a simțit foarte bine aici. Și aici își invita rudele, își invita prietenii, printre care și pe mine. Deci am vechime, ca să zic așa, în Văratec, cam vreun sfert de secol. 25 de ani. Bineînțeles, veneau aici și alți scriitori – Lili Teodoreanu, Ștefana Velisar, nevasta lui Ionel Teodoreanu, veneau și stăteam aici, vara, cu ea, cu Valeria. Venea Profira Sadoveanu.

LBPIS | We know books

Părintele Anania stătea la palat, la palatul episcopal și venea și el aici în fiecare seară. Aveam un fel de șezători ale noastre, își citeau operele. Mie-mi cereau să le judec, să-mi spun părerea – eu, care nu m-am socotit niciodată critic literar, mă jenam să le fac lor judecăți de valoare – ei, care erau scriitori! Eu eram cea mai tânără dintre ei.

Și ne-am unit foarte mult, și spiritualmente, și din punct de vedere religios, mai cu seamă cu părintele Anania am avut relații, ceilalți erau mai puțin, ca să zic așa, practicanți. Poate or fi având credință, aveau credință, dar erau mai puțin practicanți. Noi ne-am apropiat mai mult și, după ce Valeria a murit, în '85, am rămas eu aici, în locul ei, în casă, cu măicuțele, și bineînțeles să am grijă de măicuțe, de casă, proprietarii rămânând aceiași, cei trei.

Și o chestie foarte interesantă, un detaliu, să zicem așa, cărturăresc. Părintele Anania începuse, după moartea Valeriei, traducerea *Noului Testament*. Și aproape în fiecare seară mergeam la dânsul, la palat, în altă seară venea dânsul la noi. De ce? Fiindcă se consulta cu noi în ceea ce privește valoarea și exactitatea textului tradus. Soțul meu, care era român din Macedonia, știa perfect grecește. Și îl consulta pe soțul meu la traducere, iar pe mine la stil. Ei, aveam uneori mici fricțiuni, ca să zic așa, stilistice, fiindcă eu optam pentru formulele arhaice – ce să fac? Eu sunt bătrână și tradiționalistă! Și părintele e în vârstă, dar e mai modern. Ei, depinde de mentalitate! Eu îi reproșam modernizarea textului, fiindcă eu sunt cu

„Limba noastră-i limbă sfântă, limba vechilor cazanii”. Ei, și părintele îmi demonstra că totuși un text mai modern penetrează mai degrabă, are un impact mai puternic asupra publicului de o anumite... calitate mijlocie intelectuală. Eh, bun! Și aveam niște seri splendide. Mai ascultam muzică împreună, noi trei, soțul meu, părintele și cu mine.

Deci așa s-au desfășurat lucrurile. La mine mai vin scriitori, din când în când, prieteni, dar mai rar; mai am amintiri de la ei. Tabloul de acolo e de Marin Sorescu, altul e de Alecu Ivan Ghilia, mă rog, avem amintiri de tot soiul.

„Splendida aromă spirituală” a Văratecului

Văzând așa, într-o retrospectivă, mănăstirile prin care ați trecut și comparându-le cu Văratec, care ar fi aroma deosebită a Mănăstirii Văratec? De ce v-a atras?

Dacă o să reluați această carte – numai că nu v-o dau, că n-avem decât un singur exemplar...

... e vorba de o monografie a Mănăstirii Văratec...

Monografie a mănăstirii, cu cei cinci autori. Dar pe lângă această carte, pe care dacă n-o citești în spiritul ei, o citești în litera ei, nu-ți dai seama de aroma... cum spuneați, *splendida aromă spirituală*; dacă nu înțelegi spiritul, nu poți pătrunde, evident, în adâncimea acestui loc.

Trebuie să vă spun că, atunci când am ajuns aici, nu cunoșteam foarte bine județul Neamț. Cunoșteam Piatra Neamț foarte bine, adică orașul ca atare; Agapia o văzusem și Neamțul, mănăstirile, dar Văratecul nu. Când am intrat pe drumul de la Piatra Neamț întracoace, nu știu dacă ați avut aceeași senzație pe care am avut-o eu: am intrat într-o stare foarte ciudată. Mi se părea că sunt într-un decor. Într-un decor, într-o scenă turnantă, fiindcă nu realizam bine unde sunt. Erau colinele alea superbe, erau tăpșanurile acelea splendide, acoperite cu iarba verde, uneori erau nori vineții, alteori nori albi, cumulus, alții încărcăți de ploaie, mergeau pe cer – aveam tot timpul senzația că decorul se schimbă într-un fel straniu. Și deodată am început să mă întreb ce se petrece, adică eram neliniștită – dar era o neliniște metafizică. Și când am ajuns aici (aveam senzația că nu se termină drumul!) am intrat întâi în incinta mănăstirii, mi s-a părut totul mai altfel decât la alte mănăstiri. Eu, în copilăria și în tinerețea mea, am petrecut foarte multă vreme la Mănăstirea Țigănești, unde familia mea avea de 100 și mai bine de ani o casă. Erau ctitori și așa mai departe. Eram mai puțin obișnuită cu atmosfera mănăstirilor moldovenești. Imediat, bineînțeles, am cunoscut-o pe maica stareță de atunci, care era maica Nazaria Niță, actuala proinstareță, cum i se spune, acum a stareță, ați văzut-o pe măicuța Onofreia, și am început să mă mișc în cadrul acesta. Uitați-vă la liniile pe care le văd în fiecare dimineață, numai linii curbe, și care mi s-au imprimat în memorie în așa măsură încât, în

LIBRIS | We know books

anumite momente de tulburare sufletească, oriunde aş fi – în străinătate, acasă, la Bucureşti, oriunde – închid ochii şi mă gândesc la ele, şi o linişte extraordinară mă cuprinde. Este o urmă de isihie, nu ştiu cum să vă spun, este o sămânţă de isihie în tot ceea ce e aici. Dacă o să treceţi, dacă intraţi în curtea palatului episcopal, sus, unde a stat părintele Anania, şi vă uitaţi – mai cu seamă dacă vă uitaţi din balconul lui – o să vedeţi pădurea aceea ca o *engadină*. Spunea: „Asta este, domnule... Ce Elveţia? *Engadina* noastră este mai strălucită decât cea elveţiană, mai profundă, mai cuprinzătoare de suflete!”

Deci peisajul m-a fascinat mai întâi. Şi simţeam că în peisajul ăsta stăpânesc nişte forţe. Profesorul Negoită – Dumnezeu să-l ierte! –, un mare profesor de la facultatea din Iaşi, era şeful catedrei de cardiologie, îmi spunea: „Doamna Buşulenga, nu ştiu ce se petrece aici! Aicea sunt nişte puteri... cum să le zic?”. El voia să spună, nu îndrăznea să spună *radioactive* – vreau să vă spun nişte fenomene foarte ciudate, care se petrec: cardiaci în ultimul grad care se simt splendid şi oameni care n-au avut nimic cu inima, în viaţa lor, sau mai ştiu eu ce, dintr-odată capătă nişte fenomene ciudate... ce se petrece?

De 25 de ani însă am înţeles. Aici, la Văratec, a fost ceea ce au numit un *topos sacru*, cum zice grecul, loc sfânt. Vedeţi dumneavoastră, Neamţul, tot judeţul Neamţ şi tot judeţul Suceava sunt... cum aş spune eu? Au această sacralitate a temeiului spaţial.

Prin însăși constituția lor geografică?

Și geografică, da, exact. Începând de la ceea ce se vede, constituția lor geografică adică...

Peste care s-au suprapus oamenii...

S-au suprapus oamenii... Oamenii aceia care au lăsat pecețile personalităților lor. Extraordinar! Nu știu dacă știți cum s-a înființat Văratecul. Văratecul depinde, ca radiație spirituală, de Neamț. Mănăstirea Neamț știți că este, pentru județul Neamț – și aș zice nu numai pentru județul Neamț, ci pentru cea mai mare parte a spiritualității românești – focarul radiant. Acolo au fost vechile școli, acolo a fost cea mai mare și splendidă bibliotecă.

Isihasmul paisian și Văratecul

Starețul Paisie...

Gândiți-vă la vremea lui Paisie. Ei! Văratecul este din vremea lui Paisie Velicovski. Și Agapia, adică toate mănăstirile din jur sunt ale sihaștrilor lui. El își trimitea ucenicii – și nu pe cei mai tineri sau nepri-cepuți, îi trimitea pe cei mai încărcăți de capacități, aș zice așa, spirituale. Și a trimis pe unul din discipolii lui, pe cuviosul Iosif. Acest Iosif – suntem în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, mănăstirea a fost la 1785 – a venit să caute un loc. Deci avea misiune. Era la ascultare, se spune la noi la mănăstire. Îl trimise-se Paisie la ascultare: „Să cauți loc pentru mănăstire

de maici!”. Și Iosif a început să caute. Și a găsit locul aici, în fundul acestei văi – noi suntem ca într-o găleată, de fapt. Așa Iosif, cu simțirea lui duhovnicească, a descoperit apele nevăzute ale Duhului, vii în pământul acesta, și a spus: „Aici facem!”. Și au ridicat o bisericuță de lemn, ca după aceea să se ridice prima mănăstire, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, cea mare, din mijloc. După aceea a urmat Sfântul Ioan, prima de la intrare, și mai târziu, mult mai târziu, Schimbarea la Față, cea de sus. Deci cele trei mănăstiri constituie Mănăstirea Văratec, cea din mijloc fiind cea adevărată. Și, dacă ați băgat de seamă, mormântul lui Iosif este în dreapta, cum intrați în pridvorăș. E acolo o candeluță care marchează mormântul bătrânului ieromonah. Deci așa a fost fixat, cu aceste instrumente de descoperire ale spiritului, locul Văratecului. De aici, începutul aromei specifice. Începutul așa a fost. Dar au fost mai multe, printre altele, mai târziu, sigur, după ce au început să vină maici, au început să vină duhovnici... El a fost cel dintâi duhovnic, marele Iosif.

S-a întâmplat – nu știu dacă v-au povestit despre acel Gheorghe celebru, care este și în gropniță...

... e și în *Patericul românesc* al părintelui Ioanichie Bălan.

Gheorghe, care dusese o viață de cerșetor la București, umblând iarna și vara cu capul și picioarele goale, în zăpadă sau în fierbințeală, și cerșea – adică cerșea la modul nobil, dacă putem spune așa, și tot ce lua dăruia. Adică el cerea pentru ceilalți, pentru

milostenie. Și trăia, se pare, într-o clopotniță. Noaptea se ruga într-o biserică. După ce se închidea biserica, el acolo, sus, își făcea rugăciunile de noapte. Și ziua umbla prin oraș. Când a murit a fost adus într-o căruță cu cai și trebuia dus la Neamț. Și la – cum zicem noi, la coșere, la răspântie, de pe șoseaua pe care vii dinspre Piatra Neamț spre Târgu, caii n-au mai vrut să înainteze. S-au oprit, au început să sforăie, să necheze, să dea din picioare. A fost imposibil să-i miște. Și atunci i-au lăsat să vadă ce fac, și au luat-o spre Văratec și l-au adus aici. Adică este, după părerea mea, unul dintre semnele – pentru că eu sunt unul dintre foarte puținii oameni care mai cred în miracole –, este unul dintre miracolele care-mi confirmă, după descoperirea lui Iosif, îmi confirmă sacralitatea acestui loc al nostru, care a fost menținut ca atare de maici admirabile. Ați auzit, probabil, că multe dintre starețe au fost boieroaice, ca de pildă Safta Brâncoveanu...

Boieroaicele monahii

A fost stareță? N-am știut!

Stareță, nu. Monahie, da. Safta, statuia ei, e de Jalea, în spatele mănăstirii. Frumoasă, foarte frumoasă. Ea a țesut covoarele acelea superbe din scoarțele acelea foarte frumoase. E unul, în special, verde oliv, care îmi place mie extraordinar. Safta Brâncoveanu și-a lăsat averea mănăstirii. O soră a lui Costache Negri a

LIBRIS | We know books
fost stareță. Deci boieroaice, una după alta, era un nivel... Ultima stareță, înainte de venirea comuniștilor, a fost maica Lecca, și ea dintr-o familie de mari moșieri din județul Neamț, de care am fost foarte legată.

Trebuie să spun că mă mai leagă și alte amintiri de prezență aci. Când am venit prima oară, trăia încă măicuța care a fost stareță înaintea maicii Nazaria, maica Pelaghia, care a trăit 102 ani. Eu am cunoscut-o când avea 100 de ani. Deci asta era acum 25 de ani, ea trăise cel puțin 30 de ani în secolul trecut, celălalt. Și-i aducea aminte pe Creangă și pe Eminescu, care veneau aici. Ea ne-a povestit cu gura ei, își amintea de hainele de șiac ale lui Creangă, tot acelea despre care vorbea și Iacob Negruzzi în amintirile lui, dacă vă amintiți. Și venea cu Eminescu, care, zicea ea, avea de obicei o haină albastră. Asta n-am știut niciodată. Măicuța zicea că era ucenică, tinerică de tot, fetiță de 14-15 ani, și ea își aducea aminte. Pentru că sus, spre „Schimbare”, dacă vă duceți într-acolo, spre bisericuța aia de sus, unde-i și cimitirul, e o căsuță. Acolo era casa unde trăgea Eminescu. Pe de altă parte, firește, era și Veronica pe aici, pe undeva. Deci Creangă și Eminescu, prezențe... Cred că mai cu seamă atunci când Eminescu era la Neamț – că el a fost o vreme bolnav acolo, la bolniță la Neamț. A fost la Mănăstirea Neamț după '83, bineînțeles. Și Creangă era cel care îl vizita, îl aducea. Pe de altă parte, pădurea pe lângă care ați trecut venind spre mănăstire e pădurea de argint, numită ca atare după *Călin*: „De

departe vezi albind, / Și-auzi mândra glăsuire a păduri de argint”. Aceea era!

Era denumită așa atunci?

Nu, nu, nu! După el! După el a rămas acest nume. Deci influența artei asupra naturii, nu? Așa încât suntem aci înconjurați de o lume. O lume, pentru că noi suntem lumea văzută, dar există și cealaltă lume, nevăzută. Suntem înconjurați de lumea cea nevăzută, care, să zicem așa, ne ajută în continuare să ne păstrăm neclintită tradiția. Și eu sunt unul dintre cei care de fiecare dată, la hram, când mă pune să vorbesc fie Mitropolitul, fie Episcopul care vine, întotdeauna vorbesc despre această necesitate a păstrării tradiției. Un popor nu poate dăinui decât prin păstrarea tradiției.

Și credeți că se va păstra?

Dumnezeu cu mila! Eu nădăjduiesc. Dacă nu păstrăm tradiția, pierim. Dacă nu păstrăm tradiția, pierdem identitatea. Domnul Pavel a spus odată o chestie foarte frumoasă. A întrebat pe cineva, pe un director din Ministerul Învățământului: „Adică vreți chiar să tăiați rădăcinile istorice?”. Tradiția înseamnă rădăcină.

A consemnat Cristian Curte